

Η ΑΥΤΟΝΟΜΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΟΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΣ

«Εκείνο πάντως το οποίο οφείλουν όλοι οι Ελληνικάί Κυβερνήσεις να γνωρίζουν, είναι ότι το θέμα της Βορείου Ηπείρου υφίσταται. Και εκείνον το οποίο απαγορεύεται εις τον αιώνα, είναι δι' οιονδήποτε λόγον η απάρνησις του ιερού αιτήματος..... Καθ' όσον αφορά την Βόρειο Ηπειρο... η διεκδίκησις είναι ιερά και απαράγραπτος» (Ο «Γέρος της Δημοκρατίας» Γεώργιος Παπανδρέου σε ομιλία του στην Βουλή των Ελλήνων την 12^η Ιουνίου του έτους 1960).

Εισαγωγή – Γενικά στοιχεία περί Βορείου Ηπείρου & της ελληνικότητος αυτής

Η ιστορικά καθιερωμένη ονομασία για την υπό εξέταση γεωγραφική περιοχή είναι «Ήπειρος» και «Βόρειος Ήπειρος». Αντίθετα, ο όρος «Νότιος Αλβανία» που αναφέρεται σε εδάφη της Ηπείρου, δεν έχει καμία απολύτως ιστορική βάση. Ο Γάλλος περιηγητής και ταξιδιώτης Πούκεβιλ έγραφε σχετικώς ότι: **«...Αυθαιρέτως η νότιος Αλβανία λέγεται Αλβανί, ενώ είναι Ήπειρος...»**. Να μην ξεχνάμε βέβαια ότι και ο γενικότερος όρος «Αλβανία» έχει γεωγραφική και όχι εθνολογική σημασία, αφού προέρχεται από την λατινική λέξη Alba (= Λευκή) και σημαίνει Λευκή χώρα.

Η πρώτη γραπτή πηγή που αναφέρει το όνομα «Ήπειρος» καταγράφεται κατά τους προϊστορικούς χρόνους και είναι τα Ομηρικά Έπη. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα γεωγραφικά όρια της Ηπείρου δεν υπήρξαν ποτέ σταθερά. Αντίθετα, διαφοροποιήθηκαν ανά ιστορικές περιόδους, ιδιαίτερα η βόρεια αυτής μεθοριακή γραμμή που μετατέθηκε αρκετές φορές προς τα νοτιότερα.

Ήδη από τα αρχαία χρόνια οι Έλληνες συγγραφείς όπως ο Πίνδαρος, ο Θουκυδίδης και ο Ξενοφών ομιλούσαν περί Ελληνικής Ηπείρου, που ξεκινούσε από την βόρεια άκρη των Ακροκεραυνίων ορέων. Στην αρχαία αυτή περίοδο έγινε και η πρώτη μετατόπιση προς Νότο, όταν οι Ιλλυριοί που δεν είχαν βεβαίως καμία φυλετική, εθνική ή άλλη σχέση με τους Αλβανούς, πίεσαν τους Ηπειρώτες. Μετατόπιση όμως σημειώθηκε και κατά την Ύστερη Βυζαντινή περίοδο (βλέπε Δεσποτάτο της Ηπείρου με πρωτεύουσα την Άρτα), αλλά και αργότερα κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας.

Στα αρχαία χρόνια στην Ήπειρο υπήρχαν πολυάριθμα ελληνικά φύλα. Τα σπουδαιότερα από αυτά ήταν οι Μολοσσοί στα ΒΑ, οι Θεσπρωτοί στα ΝΔ και οι Χάονες στα ΒΔ. Κατά τον Γερμανό ιστορικό Κ. Beloch (1854 – 1929) οι κάτοικοι της Βορείου Ηπείρου, δηλαδή οι Χάονες, οι Αντιντάνες, οι Παραναίοι ήταν πιθανότατα Έλληνες. Κατά τον καθηγητή Δημ. Ευαγγελίδη μέχρι το έτος 1958 είχαν καταγραφεί άλλα 80 μικρότερα ελληνικά φύλα.

Τα εθνολογικά, ιστορικά και γεωπολιτικά σύνορα της Βορείου Ηπείρου έφθαναν από αρχαιοτάτων χρόνων στην περιοχή του Ελβασάν (Ελμπασάν) στον ποταμό Σκουμπή (Γενούσος). Ειδικότερα, απλώνονταν από τον ποταμό Γενούσο (Σκουμπή) στα βόρεια μέχρι και τον Αμβρακικό κόλπο στα νότια και από το Ιόνιο πέλαγος στα δυτικά μέχρι την οροσειρά της Πίνδου στα ανατολικά. **Η εθνολογική κατάσταση του πληθυσμού και ο εν γένει πολιτισμός αυτής της γεωγραφικής περιοχής υποδεικνύουν ότι η Ήπειρος υπήρξε ενιαία και ελληνική.**

Πέρα από την εθνολογική ανάλυση του βορειοηπειρωτικού πληθυσμού και τον πολιτισμό που αυτός ανέπτυξε, προς την ίδια κατεύθυνση της ελληνικότητας της Βορείου Ηπείρου κινήθηκαν με τα γραφόμενά τους πολλές προσωπικότητες των επιστημών και των γραμμάτων. Ειδικότερα, ο Έλληνας φυσικός φιλόσοφος, γεωγράφος και μαθηματικός Κλαύδιος Πτολεμαίος (160 – 100 π.Χ) έγραφε: **«Αρχά Ελλάδος από Ωρυκίας και αρχέγονος Ελλάς Ήπειρος».**

Ο Γερμανός γεωγράφος Αλφρέδος Φίλιππεν υποστήριζε ότι: *«...Από τον 5^ο π.Χ αιώνα, στην αρχή από τον Πίνδαρο έπειτα από τους Θουκυδίδη και Ξενοφώντα, η Ήπειρος έγινε το κύριο όνομα της χώρας που περιλαμβάνονταν μεταξύ του Αμβρακικού κόλπου και των Ακροκεραυνίων ορέων, του Ιονίου πελάγους, και στην περιοχή αυτή διατηρήθηκε μέχρι σήμερα».*

Ο Γάλλος ιστορικός Αλφρέδος Ζιλλερόν το έτος 1877 στο έργο του «Η Ελλάς και η Τουρκία» έγραφε ότι: *«...Η μέχρι του ποταμού Σκούμπι χώρα είναι εξ ολοκλήρου ελληνική».* Το έτος 1878 ο Δημ. Χασιώτης στο έργο του «Διατριβή και Υπομνήματα» έγραφε ότι: *«Η Ήπειρος, αρχομένη από της 43^{ης} μοίρας βορείου πλάτους και παραλληλογράμμου σχήμα φέρουσα χωρίζεται προς βορράν μεν από της Ιλλυρίας διά του Γενούσου ποταμού, νυν καλουμένου Σκούμπι, όν ο πλέων σήμεραν και εκτείνων την κλίνουσαν γραμμήν μέχρις Οχρίδος έχει εντεύθεν μεν προς*

την Ήπειρον τα παρακείμενα Νόλαν, Τσχέρνη, Γρέμσι, Κάτω Σπαθία, Μελισσένι Σχουτσιόσα, Ραψίστα, Κιούκιουζα, Χαλισινιά».

Αργότερα, το έτος 1908 ο Ιταλός Τζιοβάνι Βιρτζίλι έγραφε: «Ακριβώς εις τον Σκούμπι ανεμίχθησαν οι Ηπειρώται με την αλβανικήν ράτσαν...Παρά την έντονον ανθελληνικήν πολιτικήν της Τουρκίας εν Ηπείρω, ευνοηθείσαν υπό της ρουμανικής συνεργασίας, ο Ελληνισμός ηδυνήθη να κρατήση τας παλαιάς του θέσεις, η Οθωμανική πολιτεία δεν ηδυνήθη να εξαλείψει από την Ήπειρο τον ελληνικό της χαρακτήρα που την διακρίνει πολιτικώς και κοινωνικώς από την Αλβανίαν». Το έτος 1913 ένας ακόμη Ιταλός, ο υπουργός των Εξωτερικών Τζουλιάνο δήλωνε προς τον Έλληνα πρεσβευτή στη Ρώμη κ. Κακλαμάνο: «Αναγνωρίζω ότι το Αργυρόκαστρο και η Κορυτσά είναι ελληνικά, αλλά τα δίκαια ενός μικρού λαού, ως η Ελλάς, δεν δύναται να υπερισχύσουν των συμφερόντων μιας μεγάλης δυνάμεως, ως η Ιταλία...».

Το έτος 1938 ο γεωγράφος Στάντ Μύλλερ έγραφε στο περιοδικό «Revue internationale des etudes Balkaniques» : «Το αλβανικόν κράτος δεν έχει φυσική ενότητα. Κατά την γεωγραφικήν διάρθρωσιν, κατά την φύσιν του εδάφους, κατά το κλίμα και την βλάστησιν, διαιρείται εις δύο τμήματα. Το νότιο τμήμα αποτελεί γεωγραφικώς με την Ήπειρο ένα αδιάσπαστο σύνολο. Η κοιλάδα του Σκούμπι είναι το σύνορον». Η εφημερίδα Τάϊμς του Λονδίνου το έτος 1940 σε άρθρο με τίτλο «Το κέντρον της Αλβανίας» ανέφερε ότι: «...Τα σύνορα όπου συναντούνται ο ελληνικός και ο αλβανικός πολιτισμός βρίσκονται στον Γενούσο ποταμό».

Η δημιουργία του σύγχρονου Αλβανικού κράτους

Γύρω στο 1000 μ.Χ περίπου είχε διαμορφωθεί η αλβανική φυλή και ζούσε οργανωμένη σε πατρίες που ήταν εγκατεστημένες βορειότερα του Γενούσου ποταμού (Σκουμπή). Το έτος 1847 ο πληθυσμός που ζούσε κάτω από τον ποταμό Σκουμπή, πρωτοστατούντων των Μουσουλμάνων μπέηδων δηλαδή των εξισλαμισθέντων βιαίως Ηπειρωτών, ζήτησε με υπόμνημα από τον Βασιλέα της Ελλάδος Όθωνα την προσάρτηση στην Ελλάδα των κοιλάδων Αυλώνος, Δελβίνου, Μαλακάστρας, Άνω και Κάτω Βερατίου και Τεπελενίου «ως αποτελουσών ελληνικήν ηπειρωτικήν επαρχίαν εντεύθεν του Σκούμπι κειμένη». Το σχέδιο όμως αυτό δεν προχώρησε.

Πολλά χρόνια αργότερα, την 10^η Ιουνίου του έτους 1878 στην Πριζρένη ιδρύθηκε από Αλβανούς εθνικιστές ο Αλβανικός Σύνδεσμος. Βασική του επιδίωξη ήταν η δημιουργία ενός Αλβανικού κράτους το οποίο μέχρι τότε δεν υπήρχε. Οι Αλβανοί για να διαφυλάξουν τα συμφέροντά τους πίστευαν ότι το

κράτος αυτό θα μπορούσε να επιβιώσει μόνο κάτω από την επικυριαρχία της Τουρκίας. Την ίδια περίοδο η Ελλάδα σχεδίαζε την δημιουργία ενός ελληνοαλβανικού κράτους κατά τα πρότυπα του κράτους της Αυστρο – Ουγγαρίας. Το σχέδιο όμως αυτό τελικά δεν προχώρησε.

Το έτος 1912 οι Αλβανοί απέσπασαν από τους Νεότουρκους την εδαφική διασαφήνιση της περιοχής τους. Με την κίνησή τους αυτή το «εκκολαπτόμενο» Αλβανικό κράτος μέσω της Τουρκικής κυβερνήσεως αποκτούσε όρια εντός των οποίων βρίσκονταν τα βιλαέτια των Ιωαννίνων, της Σκόδρας, καθώς και τμήματα των βιλαετίων του Μοναστηρίου και του Κοσσυφοπεδίου.

Το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας Ιταλίας (13 Φεβρουαρίου 1914)

Κατά την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων 1912 – 1913 η Ελλάδα απελευθέρωσε την Βόρειο Ήπειρο από τους Τούρκους και τους συμμάχους τους Αλβανούς. Πιο συγκεκριμένα, τα Βορειοηπειρωτικά αυτά εδάφη είχαν καταληφθεί από τον ελληνικό στρατό αμέσως μετά την πτώση των Ιωαννίνων που σημειώθηκε την 21^η Φεβρουαρίου του έτους 1913. Η Ελλάδα τότε πρότεινε την διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την τύχη της Β. Ηπείρου. Η πρόταση όμως αυτή απορρίφθηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις σε συνδιάσκεψη που πραγματοποιήσαν στο Λονδίνο τον Αύγουστο του έτους 1913. Ειδικότερα, η Ιταλία υπήρξε εκείνη που ουσιαστικά εκβίασε την Ελλάδα συνδέοντας την τύχη της Β. Ηπείρου με αυτή των νησιών του Αιγαίου (περιοχή Δωδεκανήσων). Αποφασίστηκε ότι τα όρια Ελλάδος και Αλβανίας θα καθορίζονταν από Επιτροπή με κριτήρια τον εθνολογικό χαρακτήρα και την γλώσσα των κατοίκων.

Έναν χρόνο αργότερα, τον Φεβρουάριο του έτους 1914, υπογράφηκε στην Φλωρεντία της Ιταλίας το ομώνυμο πρωτόκολλο μεταξύ των Μεγ. Δυνάμεων με το οποίο και καθορίστηκε η χάραξη των Αλβανικών συνόρων. Σύμφωνα με το πρωτόκολλο αυτό, η Κορυτσά, η Χιμάρα, οι Άγιοι Σαράντα, το Βουθρωτό, το Αργυρόκαστρο, το Δέλβινο και η νήσος Σάσων παραχωρούνταν στην Αλβανία. Απο την άλλη, η Ελλάδα καλούνταν να εκκενώσει από τα στρατευματά της τα προαναφερθέντα βορειοηπειρωτικά εδάφη μέσα σε ένα μήνα και παράλληλα να εγγυηθεί ότι δεν πρόκειται να αμφισβητήσει τα σύνορα αυτά. Η Ελλάδα αποδέχτηκε τις επιταγές του πρωτοκόλλου της Φλωρεντίας, ζητώντας όμως εγγυήσεις για την ασφάλεια,

την ελευθερία στην εκπαίδευση και την ελευθερία στην άσκηση των θρησκείας των κατοίκων της Βορείου Ηπείρου.

Επανάσταση Βορειοηπειρωτών – Ένοπλος Αγώνας – Ανατροπή πρωτοκόλλου της Φλωρεντίας

Οι Έλληνες της Βορείου Ηπείρου δεν αποδέχθηκαν τα συμφωνηθέντα και υπογραφέντα στην Φλωρεντία. Αποφάσισαν να μην υποκύψουν και να αντισταθούν ενόπλως. Μία εβδομάδα μετά την υπογραφή του πρωτοκόλλου της Φλωρεντίας και πριν αποχωρήσουν τα ελληνικά στρατεύματα, την 17^η Φεβρουαρίου του έτους 1914 συγκαλέστηκε στο Αργυρόκαστρο Επαναστατική Συνέλευση, η οποία προχώρησε στην ανακήρυξη της Βορείου Ηπείρου σε «Αυτόνομον Πολιτείαν» (Αυτόνομη Δημοκρατία της Βορείου Ηπείρου).

Συγκροτήθηκε πενταμελής προσωρινή Επαναστατική Κυβέρνηση με πρόεδρο τον Γεώργιο Χρηστάκη Ζωγράφο (τέως διοικητή της Ηπείρου και μετέπειτα υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδος) και μέλη τους Σ. Σπηρομήλιο, Μητροπολίτη Κορυτσάς Γερμανό, Μητροπολίτη Δρύινουπόλεως Βασίλειο, Μητροπολίτη Βελλάς και Κονίτσης Σπυρίδων (μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος). Να σημειωθεί ότι όλα αυτά συνέβησαν δίχως την υποστήριξη της Ελλάδας, η οποία βρισκόταν διπλωματικά σε πολύ δύσκολη θέση λόγω των δεσμεύσεων που είχε αναλάβει με το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας.

Ο Βορειοηπειρωτικός Ελληνισμός ύψωσε τη σημαία της Αυτόνομου Ηπείρου και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα χάρη στις ενέργειες της Κυβέρνησης Ζωγράφου οργανώθηκαν υπό την διοίκηση του πατριώτη Συνταγματάρχη Δ. Δούλη εθελοντικά στρατιωτικά σώματα και «ιεροί λόχοι», όπου εντάχθηκαν οι Έλληνες Βορειοηπειρώτες. Με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίστηκαν με επιτυχία δια των όπλων οι αλβανικές επιδρομές και οι φύλαρχοι της περιοχής, απελευθερώθηκε η Βόρειος Ήπειρος και υποχρεώθηκαν, όπως θα δούμε στη συνέχεια, οι Αλβανοί να υπογράψουν την 17^η Μαΐου του έτους 1914 το Πρωτόκολλο της Κερκύρας.

Το κίνημα αυτό της Αντίστασης των Ελλήνων Βορειοηπειρωτών χαιρετίστηκε από τον Τύπο με ενθουσιασμό. Ο Ιταλός δημοσιογράφος Α. Μαγκρίνι, απεσταλμένος της εφημερίδας «Αιών» του Μιλάνου, έγραφε σχετικώς: «Οι Ηπειρώτες απήντησαν εις την Ευρωπαϊκήν πίεσιν δια της

επαναστάσεως. Απεφάσισαν να υπερασπίσουν διά των όπλων τα δίκαιά των και ανεκηρύχθησαν αυτόνομοι. Αλλά περισσότερο παρά εις τα όπλα η δύναμς των έγκειται εις το δίκαιον της υποθέσεώς των και εις την ηθικήν υποστήριξην, η οποία δεν πρέπει, ούτε ημπορεί να παύση να τους παρέχεται από όλην την φιλελευθέραν Ευρώπην. Και ενώ δεν δυνάμεθα να εύρωμεν αρκετούς και κατάλληλους λόγους διαμαρτυρίας και παραπόνων κατά της εξωτερικής πολιτικής της Ιταλικής Κυβερνήσεως, η οποία απαρνείται τας αρχάς της Εθνικής μας παλιγγενεσίας και εξευτελίζει την ιστορίαν της πατρίδος μας, είμεθα ευτυχείς, διότι η υπέροχος Ηπειρωτική επανάστασις πιστοποιεί επισήμως εις όλην την Ευρώπην ότι δεν ημπορεί να αποφασίζει όπως το έπραξε, αδιαμαρτυρήτως, την δολοφονίαν ενός λαού».

Από το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας στο πρωτόκολλο της Κέρκυρας (17 Μαΐου 1914)

Μετά από αυτές τις εξελίξεις, την 17^η Μαΐου του έτους 1914 πραγματοποιήθηκε στην Κέρκυρα συνάντηση Διεθνούς Επιτροπής, όπου αποφασίστηκε να υπάρξει ένα ειδικό καθεστώς αυτονομίας και αυτοδιοίκητου για την ελληνική περιοχή της Βορείου Ηπείρου. Το πρωτόκολλο της Κέρκυρας υπογράφηκε μεταξύ της Διεθνούς Επιτροπής των Μεγάλων Δυνάμεων και του Προέδρου της Αυτόνομης Ηπείρου Γ. Χρ. Ζωγράφου. Στη συνέχεια εγκρίθηκε από την Επαναστατική Συνέλευση των Βορειοηπειρωτών, τερματίζοντας τον ένοπλο αγώνα τους. Ειδικότερα, το πρωτόκολλο της Κέρκυρας:

- Αποτελεί την πρώτη επίσημη και διεθνή αναγνώριση της Ελληνικότητας της Βορείου Ηπείρου, συμπεριλαμβανομένων και των περιφερειών της Χιμάρρας, του Αργυροκάστρου, του Δέλβινου, των Άγιων Σαράντα, της Κολώνιας, του Λεσκοβικίου, της Πρεμετής, της Κορυτσάς κ.α.
- Οι κάτοικοι της Βορείου Ηπείρου ονομάζονται «Ηπειρώτες» και όχι «Αλβανοί».
- Εξασφαλίζει μια ειδική διοικητική οργάνωση για τις Επαρχίες της Κορυτσάς και του Αργυροκάστρου.
- Εξασφαλίζει την θρησκευτική και γλωσσική ελευθερία.
- Καθιερώνει ως επίσημη γλώσσα την Ελληνική.
- Εξασφαλίζει την οργάνωση Ελληνικής Βορειοηπειρωτικής Χωροφυλακής και Στρατού.

Να σημειωθεί ότι με το πρωτόκολλο αυτό καταργήθηκε το προηγούμενο αμαρτωλό πρωτόκολλο της Φλωρεντίας. Προς στιγμή τότε φάνηκε ότι το ζήτημα της Βορείου Ηπείρου λύνονταν. Τρεις όμως μήνες μετά την υπογραφή του πρωτοκόλλου της Κ, την 20^η Ιουλίου του έτους 1914 κηρύχθηκε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Επιπλέον, οι κινήσεις των Μουσουλμάνων Αλβανών επέτειναν την αναρχία και ανάγκασαν τον πρίγκηπα Μαξιμιλιανό του Βίντ που είχε επιλεγεί ως βασιλιάς της Αλβανίας να εγκαταλείψει την Αλβανία την 3^η Σεπτεμβρίου του έτους 1914.

Α΄ και Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος

Η έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και η έκρυθμη κατάσταση που επικράτησε στην Αλβανία ανάγκασε τις Μεγάλες Δυνάμεις να επιτρέψουν την είσοδο του Ελληνικού στρατού για την αποκατάσταση της τάξης στη Βόρειο Ήπειρο. Τον Σεπτέμβριο του έτους 1914 ο πρεσβευτής της Μεγάλης Βρετανίας στην Αθήνα εξ ονόματος όλων των Συμμάχων Δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένης και της Ιταλίας, έδωσε την εντολή στην Ελληνική Κυβέρνηση να ανακαταλάβει την Βόρειο Ήπειρο. Έτσι την 14 Οκτωβρίου του έτους 1914 ο Ελληνικός Στρατός απελευθέρωσε για **δεύτερη φορά, μετά τους Βαλκανικούς πολέμους, τη Βόρειο Ήπειρο**. Η επαναστατική κυβέρνηση Ζωγράφου παρέδωσε την εξουσία στον ελευθερωτή ελληνικό στρατό.

Την πρόσκληση αυτή προς την Ελλάδα για ανακατάληψη της Βορείου Ηπείρου ο Ελευθέριος Βενιζέλος την χαρακτήρισε μέσα στην ελληνική βουλή (15 Δεκεμβρίου 1914) ότι αποτελεί *«την επισημοτέραν διεθνή αναγνώρισιν του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος το οποίον έχει και δικαιούται να έχει η Ελλάς δια τους ομοεθνείς πληθυσμούς της περιφερείας αυτής»*. Έναν χρόνο αργότερα, τον Νοέμβριο του έτους 1915, πραγματοποιήθηκε η ένωση της Βορείου Ηπείρου με την Ελλάδα με τους Έλληνες Βορειοηπειρώτες να ψηφίζουν για πρώτη φορά στις Εθνικές εκλογές στέλνοντας στη Βουλή των Ελλήνων τους δικούς τους 16 αντιπροσώπους.

Ο διχασμός όμως και η έλλειψη ομοψυχίας στην Ελλάδα που εκφράστηκε κυρίως με τη σύγκρουση Ελευθερίου Βενιζέλου και βασιλέως Κωνσταντίνου, και που είχε ως συνέπεια αργότερα το έτος 1922 την Μικρασιατική καταστροφή, έδωσαν την ευκαιρία στην Ιταλία και τις υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις να διατάξουν την αποχώρηση του ελληνικού στρατού. Η

Βόρειος Ήπειρος μέχρι τα Ιωάννινα καταλήφθηκε από την Ιταλία. Κατά συνέπεια τα αναγνωρισθέντα με το πρωτόκολλο της Κέρκυρας προνόμια ατόνησαν. Τον Ιούλιο του έτους 1917 η Κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ζήτησε την απομάκρυνση των Ιταλών από την Ήπειρο, η οποία και έγινε.

Μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου το έτος 1918 το ζήτημα της Βορείου Ηπείρου ανακινήθηκε εκ νέου. Στο συνέδριο των Παρισίων ο Ελευθέριος Βενιζέλος προσπάθησε να συμπεριλάβει τα εδάφη της περιοχής που ξεκινούσε 25 χιλιόμετρα περίπου βόρεια της Χιμάρας και κατέληγε στην Πρέσπα. Το βασικό επιχείρημα που χρησιμοποίησε ήταν ότι στην περιοχή αυτή επί συνόλου 200.000 κατοίκων οι 120.000 ήταν χριστιανοί ορθόδοξοι έχοντες ελληνική συνείδηση.

Στην πρωτοβουλία Βενιζέλου αντέδρασε έντονα η Ιταλία. Τότε ο Βενιζέλος αντιπρότεινε ένα νέο σχέδιο, το περίφημο Σύμφωνο Τιτόνι – Βενιζέλου, σύμφωνα με το οποίο η Ελλάδα με τη συγκατάθεση της Ιταλίας θα έπαιρνε το μεγαλύτερο μέρος από τα διεκδικούμενα βορειοηπειρωτικά εδάφη από την Χιμάρα μέχρι τη λίμνη Αχρίδος, συμπεριλαμβανομένων των δύο επαρχιών Αργυροκάστρου και Κορυτσάς. Η Ελλάδα από την πλευρά της θα υποστήριζε την παραχώρηση του Αυλώνος με μία μικρή ενδοχώρα στην Ιταλία. Επιπλέον, το υπόλοιπο τμήμα της Αλβανίας θα μετατρέπονταν σε προτεκτοράτο της Ιταλίας. Τέλος, τα στενά της Κέρκυρας θα γίνονταν αποστρατικοποιημένη ζώνη.

Το Σύμφωνο Τιτόνι – Βενιζέλου εγκρίθηκε την 13^η Ιανουαρίου του έτους 1920 από το Ανώτατο Διασυμμαχικό Συμβούλιο των Παρισίων. Έναν χρόνο περίπου αργότερα, την 27^η Ιουλίου του έτους 1921 η Ιταλία, με την πρόφαση ότι οι Σύμμαχοι δεν αποδέχτηκαν την αξίωσή της περί Αυλώνος, κατήγγειλε το σύμφωνο. Στη συνέχεια η τότε Ελληνική Κυβέρνηση συμβιβάστηκε με την Αλβανική. Με την απόφαση της Διάσκεψης των πρεσβευτών των Μεγ. Δυνάμεων στο Παρίσι την 30^η Οκτωβρίου του έτους 1921 η Βόρειος Ήπειρος παραχωρήθηκε στην Αλβανία. Κατά τη δεκαετία του 1920 ο αλβανικός εθνικισμός προχώρησε πραξικοπηματικά και στην αποκοπή της Αλβανικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Προσπάθησε μάλιστα να επιβάλει ως λειτουργική γλώσσα παντού την Αλβανική.

Μετά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, την 28^η Οκτωβρίου του έτους 1940 κατά την εισβολή της Ιταλίας στην Ελλάδα στο πλευρό των Ιταλικών μεραρχιών συμμετείχαν και δύο Αλβανικές μεραρχίες. Ο γενναίος, όμως Ελληνικός στρατός προήλασε για τρίτη φορά και πάλι νικηφόρα στη Βόρειο Ήπειρο και έγινε δεκτός από τους Βορειοηπειρώτες ως ελευθερωτής. Η Βόρειος Ήπειρος απελευθερώθηκε για τρίτη φορά. Η ελευθερία όμως αυτή κράτησε μέχρι τον Απρίλιο του έτους 1941 εξαιτίας της επίθεσης της Γερμανίας εναντίον της Ελλάδας. Το Μέτωπο κατέρρευσε και ο Ελληνικός στρατός αποχώρησε από την Βόρειο Ήπειρο.

Την περίοδο της Κατοχής, στην περιοχή της Βορείου Ηπείρου υπήρχε η οργάνωση Μ.Α.Β.Η (Μέτωπο Απελευθερώσεως της Βορείου Ηπείρου), η οποία μαχόταν κατά των Ιταλικών και Γερμανικών δυνάμεων. Η οργάνωση αυτή εξουδετερώθηκε από τον Εμβέρ Χότζα με τη βοήθεια του Ε.Α.Μ – Ε.Λ.Α.Σ. Την ίδια αυτή περίοδο έφθασε στην Ελλάδα μία ομάδα Αλβανών οι οποίοι εκπροσωπούσαν τα πολιτικά τότε κόμματα της Αλβανίας, με προτάσεις για την ίδρυση μιας Ελληνο – Αλβανικής Ομοσπονδίας αμέσως μετά τη λήξη του πολέμου. Η κίνηση όμως αυτή απέτυχε πάλι λόγω της αντίδρασης του ΕΑΜ – ΕΛΑΣ, το οποίο εξουδετέρωσε τα μέλη της εν λόγω ομάδας σε συνεργασία με την ΤΣΕΤΑ και λόγω κακών χειρισμών εκ μέρους της εξόριστης στο Κάιρο Ελληνικής Κυβερνήσεως.

Επιπλέον, κατά την αποχώρηση των Γερμανών από την Ελλάδα το έτος 1944, τμήματα των Ε.Ο.Ε.Α – Ε.Δ.Ε.Σ (Ναπολέων Ζέρβας) καταδίωξαν τους Γερμανούς, αλλά παρεμποδίστηκαν από τμήματα του ΕΛΑΣ, με αποτέλεσμα να μη συνεχιστεί η καταδίωξή τους αυτή και εντός της Βορείου Ηπείρου. Τα τμήματα αυτά του ΕΛΑΣ είχαν ως συμμάχους τους και τους Αλβανούς συμμορίτες που εκπροσωπούσαν δια τμημάτων της ΤΣΕΤΑΣ. Κατά συνέπεια, η Βόρειος Ήπειρος δεν απελευθερώθηκε ποτέ.

Μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την ήττα των δυνάμεων του Άξονα, η Ελληνική Κυβέρνηση ζήτησε στη Διεθνή Διάσκεψη Ειρήνης των 21 Εθνών που συνήλθε στο Παρίσι την 30^η Αυγούστου του έτους 1946 την ένωση της Βορείου Ηπείρου με την Ελλάδα. Μετά όμως από την αντίδραση και τη διαφωνία που προέβλεπαν ο Υπουργός Εξωτερικών της ΕΣΣΔ Μολότωφ σε συντονισμό με άλλα κομμουνιστικά κράτη, το βορειοηπειρωτικό ζήτημα παραπέμφθηκε στο Συμβούλιο των Υπουργών των Εξωτερικών των Μεγάλων

Δυνάμεων (Γαλλία, ΗΠΑ, Μεγ.Βρετανία, Ρωσία) που έγινε στη Νέα Υόρκη το χρονικό διάστημα από την 4^η Νοεμβρίου έως την 12^η Δεκεμβρίου του έτους 1946.

Το Συμβούλιο ανέβαλε τη λήψη αποφάσεων ως προς το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα μέχρι την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης με την Αυστρία και τη Γερμανία. Η Συνθήκη αυτή Ειρήνης με την Αυστρία υπογράφηκε την 15^η Μαΐου του έτους 1955 στην Βιέννη, ενώ η αντίστοιχη Συνθήκη Ειρήνης με την Γερμανία υπογράφηκε την 12^η Σεπτεμβρίου του έτους 1990 στην Μόσχα. Το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα από τότε παραμένει σε εκκρεμότητα και περιμένει την επίλυσή του.

Συμπεράσματα – η εικόνα σήμερα.

Η παρουσία των Ελλήνων στην Βόρειο Ήπειρο ανάγεται στα αρχαία χρόνια. Τα δεκάδες ελληνικά χωριά της Βορείου Ηπείρου και η ισχυρή πλειοψηφία του ελληνικού πληθυσμού σε αυτά αποτελούσαν τους πιο αξιόπιστους μάρτυρες περί της ελληνικότητας των εδαφών αυτών. Όμως τα δεδομένα αυτά, όπως είδαμε, λήφθηκαν υπόψιν μονάχα προσωρινά. Οι πόλεμοι που ακολούθησαν, ιδιαίτερα οι Α΄ και Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος, σε συνδυασμό με το διεθνές πολιτικό κλίμα και τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των διαφόρων κρατών οδήγησαν στην αλλαγή σιγά σιγά με το πέρασμα των χρόνων της φυσιογνωμίας αυτής της πολύπαθης ελληνικής γης.

Ειδικότερα, στον πίνακα που ακολουθεί παρέχεται μία άκρως διαφωτιστική εικόνα περί της ελληνικότητας της Βορείου Ηπείρου υπό το πρίσμα της Παιδείας και της εκπαίδευσης από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Συνοπτικός πίνακας των Ελληνικών Σχολείων – Δασκάλων & Μαθητών της Βορείου Ηπείρου (τέλη 18ου αιώνα – αρχές 19ου αιώνα)			
Περιφέρεια	Σχολεία	Δάσκαλοι	Μαθητές
Κολωνίας	23	33	2050
Λεσκοβικίου	22	23	640
Πρεμετής	37	41	1200
Τεπελενίου	26	33	1210
Αργυροκάστρου	87	101	4365
Δελβίνου	70	82	3020

Χιμάρας	13	21	965
Βερατίου	44	58	1400
Αυλώνος	10	16	435

Στην Κορυτσά λειτουργούσαν την ίδια περίοδο το Πάγκειον Ελληνικό Γυμνάσιο από το 1843 (κληροδότημα του Ιωάννου Πάγκα), δύο σχολαρχεία (κληροδοτήματα του ευεργέτου Αναστασίου Αβραμίδη), ένα Παρθεναγωγείο και τρία νηπιαγωγεία. Στα σχολεία αυτά δίδασκαν 50 καθηγητές και δάσκαλοι, ενώ φοιτούσαν περισσότεροι από 2500 μαθητές και μαθήτριες. Επιπλέον, στην Κορυτσά υπήρχαν 7 τουρκικά σχολεία και ένα αλβανικό με 442 μαθητές που συντηρούνταν από την Αμερικανική Προτεσταντική Αποστολή.

Αυτή η εικόνα όμως άλλαξε. Τα περισσότερα σχολεία έκλεισαν και τα κτίριά τους, όσα τελικά δεν γκρεμίστηκαν ή «αξιοποιήθηκαν» τουριστικά, παρέμειναν έρημα να θυμίζουν ότι κάποτε στα βορειοηπειρωτικά χώματα υπήρχε Ελλάδα. Υπήρχε ακμαίος και δημιουργικός Ελληνισμός στον οποίο η μητέρα Ελλάδα γύρισε εγκληματικά την πλάτη της. Υπήρχε αυτοδιοίκηση και αυτονομία. Υπήρχε γλωσσική και θρησκευτική ελευθερία. Το έτος 1971 η Κυβέρνηση της Χούντας των Συνταγματαρχών υπέκυψε στις αμερικανικές πιέσεις και αποκατέστησε τις διπλωματικές σχέσεις Ελλάδος – Αλβανίας. Το έτος 1987 η Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ήρε μονομερώς το καθεστώς της εμπολέμου καταστάσεως, το οποίο τυπικά είχε διατηρηθεί από το έτος 1941.

Οι προκλήσεις όμως σήμερα της γείτονος συνεχίζονται με αμείωτο ρυθμό και ένταση σε κάθε ευκαιρία. Σήμερα η Αλβανία αρνείται το άνοιγμα ελληνικών σχολείων σε ολόκληρη τη Βόρειο Ήπειρο και όπου αλλού κατοικούν Έλληνες. Δεν αναγνωρίζει ακόμα την ελληνικότητα της Χιμάρρας και των κατοίκων της. Ληλατεί την πολιτιστική κληρονομιά των Βορειοηπειρωτών και περιορίζει δικτατορικά τις πολιτικές και οικονομικές ελευθερίες τους. Στις διώξεις και τους περιορισμούς που υφίστανται οι εναπομείναντες Έλληνες Βορειοηπειρώτες, έρχονται να προστεθούν προπηλακισμοί, δημεύσεις περιουσιών, εμπρηστικές δηλώσεις, παραχάραξη της ιστορίας, προπαγάνδα, θέμα τσάμηδων κ.α.

Σε κάθε περίπτωση η Βόρειος Ήπειρος επιβεβαιώνει, όπως και πολλά άλλα γεγονότα μεταγενέστερα, ότι η Ελλάδα ποτέ δεν υπήρξε μια πραγματικά ελεύθερη χώρα. Ελεύθερη στο «σκέπτεσθαι» και στο «ενεργείν». Παρόλο που πολλές φορές εμείς οι Έλληνες πολεμήσαμε με αυταπάρηση και υψηλό

φρόνημα για την ελευθερία της πατρίδος μας, που διδάξαμε πολλούς λαούς τί σημαίνει να πολεμάς ηρωικά δίχως να υπολογίζεις στερήσεις, πόνους, κακουχίες, κούραση, δάκρυα, ιδρώτα και αίμα, δεν μπορέσαμε να διεκδικήσουμε και να κατοχυρώσουμε τα κεκτημένα και αυτονόητα.

Η Ελλάδα πολέμησε με τον Οθωμανό δυνάστη 11 ολόκληρα χρόνια για την ανεξαρτησία της. Μια ανεξαρτησία που για να ολοκληρωθεί χρειάστηκε η πατρίδα μας να συμμετάσχει και σε άλλους πολέμους, όπως Α΄ και Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος, Α΄ και Β΄ Παγκόσμιος. Τίποτε δεν μας χαρίστηκε ούτε μας δόθηκε. **Ο ελληνικός στρατός απελεύθερωσε την Βόρειο Ήπειρο τρεις φορές. Και τρεις φορές οι «Σύμμαχοι» την πήραν και την απέδωσαν στο νεοσυσταθέν τότε κράτος της Αλβανίας ή Sciperia.**

Από το έτος 1921 που παραχωρήθηκε οριστικά η Βόρειος Ήπειρος στην Αλβανία από τις «σύμμαχες» προς την Ελλάδα Μεγάλες Δυνάμεις, η Αλβανία μέχρι σήμερα όχι μόνο δεν σεβάστηκε ούτε στο ελάχιστο τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας (εθνικής μειονότητας), αλλά προσπάθησε να την εξαφανίσει. Είναι πολλά τα κρούσματα και οι ανθελληνικές ενέργειες που έχουν λάβει χώρα στη γείτονα μέχρι προσφάτως.

Οι ραγδαίες εξελίξεις της δεκαετίας 1990 και οι αλλοπρόσαλλες πολιτικές που ακολούθησαν οι κυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ, ΝΔ και Οικουμενική αντί να δημιουργήσουν ένα κλίμα ασφάλειας απέναντι στην ανθελληνική αυτή στάση του αλβανικού κράτους, έφεραν σε δυσχερέστερη θέση την ελληνική μειονότητα της Βορείου Ηπείρου. Το μεγαλύτερο τμήμα αυτής εγκατέλειψε τις προγονικές εστίες, για να έρθει στον παράδεισο της «ισχυρής Ελλάδας» της μαύρης εργασίας. Όσοι παρέμειναν, αγωνίζονται με τις δικές τους δυνάμεις να σταθούν όρθιοι και να διαφυλάξουν τα όσια και ιερά των προγόνων τους.

Η Ελλάδα παρόλα τα σοβαρά εθνολογικά, ιστορικά, πολιτιστικά και ιστορικά κριτήρια δεν μπόρεσε να αξιώσει μέχρι σήμερα την ολοκλήρωση των διεκδικήσεών της επί της Ηπείρου. Κι αυτό γιατί δεν ήθελε να συγκρουσθεί με την Ιταλία, την Αυστρία και αργότερα την Σερβία. Το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα αποτελεί μέχρι σήμερα ένα σοβαρότατο θέμα των διμερών σχέσεων Ελλάδος και Αλβανίας, η επίλυση του οποίου πρέπει να τεθεί επιτέλους ως βασική προϋπόθεση ένταξης της Αλβανίας είτε στο ΝΑΤΟ είτε στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ενδεικτικές πηγές – βιβλιογραφία

- «Αυτόνομη», ειδησεογραφικό ηλεκτρονικό περιοδικό για τον Βορειοηπειρωτικό Ελληνισμό (Aftonomi.gr)
- Διαδικτυακός ιστότοπος Συλλόγου Βορειοηπειρωτών www.voriosipiros.gr
- Διαδικτυακός ιστότοπος www.paramythia-online.gr, Βόρειος Ήπειρος.
- Διαδικτυακός ιστότοπος www.logiosermis.net, Η Ιστορία της Βορείου Ηπείρου μέχρι σήμερα.
- Διαδικτυακός ιστότοπος www.e-istoria.com, Σύνομη Ιστορία της Βορείου Ηπείρου.
- Ευαγγελίδης Δημήτριος, Η Βόρειος Ήπειρος, Αθήνα, 1919, εκδόσεις βιβλιοπωλείου Διονυσίου Νότη Καραβία.
- Λέκκας Π., Συνοπτική ιστορία της Βορείου Ηπείρου, β' έκδοση, Αθήνα, εκδ. ΠΑΣΥΒΑ, 1991.
- Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «ΗΛΙΟΥ», τόμος 9, λήμμα «Ήπειρος – Βόρειος Ήπειρος», σσ 247 – 296.
- Νικολάου Χαραλ. Γ., Διεθνείς πολιτικές και στρατιωτικές συνθήκες – συμφωνίες και συμβάσεις, Απο το 1453 μέχρι σήμερα (Ελλάς – Χερσόνησος του Αίμου), βραβείο Ακαδημίας Αθηνών, β' έκδοση συμπληρωμένη, εκδόσεις Ι. Φλώρος.
- Παπαθεοδώρου Π. Απ., Ο αυτονομιακός αγώνας της Βορείου Ηπείρου, 1914 : συνοπτική ιστορική επισκόπηση του βορειοηπειρωτικού ζητήματος, Αθήνα, 1985.
- Πατσέλης Β. Νικόλαος, Η Βόρειος Ήπειρος και τα φυσικά της σύνορα. Μελέτη εγκριθείσα παρά της Κεντρικής Επιτροπής Ελληνικών Δικαίων, εκδ. Βασιλείου, Αθήναι, 1945.
- Πρωτοψάλτης Γ. Εμμ., Το Βορειοηπειρωτικόν ζήτημα, Εταιρεία των Φίλων του Λαού, Αθήναι, 1978.